

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอแบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของเด็กที่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อ

ตอนที่ 2 การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 3 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3.1 การศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน

ตอนที่ 4 แนวความคิดเกี่ยวกับการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ศึกษาต่อ

ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา มีอยู่เป็นจำนวนมาก จากสถิติของกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ปรากฏว่าผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งประเทศ ในปีการศึกษา 2526-2527 มีจำนวนรวมกัน 3,050,833 คน ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2527-2529 เพียง 1,205,390 คน คิดเป็นร้อยละ 39.51 เท่านั้น จำนวนผู้ไม่ได้ศึกษาต่อมีถึง 1,845,443 คน ซึ่งเมื่อรวมจำนวนผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในปีที่ผ่านมา ๆ มาอีกปีละกว่า 5 แสนคน เข้าด้วยแล้วจะเห็นได้ว่าเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนมหาศาล ควรที่ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของเยาวชนกลุ่มนี้

ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้กล่าวถึงปัญหาของเด็กวัย 6-14 ปี ที่ควรจะเร่งแก้ไข ดังนี้

1. ปัญหาด้านโภชนาการ เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความรู้ในเรื่อง โภชนาการ บริโภคนิสัย การผลิต และการกระจายอาหารเสริม ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ทางโภชนาการยังไม่แพร่หลายและทั่วถึงเพียงพอ

2. ปัญหาด้านสุขภาพกายและจิต ปรากฏว่าเด็กในวัยนี้ยังตาย และเจ็บป่วย ด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้เป็นจำนวนมาก ส่วนปัญหาในด้านสุขภาพจิต ที่พบบ่อยคือ ภาวะ วิตกกังวล และโรคประสาทหวาดกลัว ซึ่งสาเหตุของโรคคือ ภาวะแวดล้อมความยากจน บิดามารดา ครู หรือผู้ปกครองขาดความรู้ในเรื่องพัฒนาการทางจิตของเด็ก

3. ปัญหาด้านสติปัญญาและความสามารถขั้นพื้นฐาน พบว่า เด็กในชนบทและแหล่ง เสื่อมโทรมในเมืองใหญ่ มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและความสามารถขั้นพื้นฐานช้ากว่าเด็กในเมือง 1-3 ปี สาเหตุเนื่องมาจากพ่อแม่ของเด็กในชนบท ส่วนหนึ่งขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การพัฒนาสติปัญญาและความสามารถขั้นพื้นฐานของเด็ก ขณะเดียวกันยังพบว่า ศูนย์รวมเพื่อ บริการเสริมสร้างสติปัญญาสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนยังมีไม่เพียงพอ ดังปรากฏใน รายงานข้อเท็จจริงและตัวเลขเกี่ยวกับเยาวชนของประเทศไทยว่า ศูนย์เยาวชนทั่วประเทศ มีเพียง 47 ศูนย์ และเป็นศูนย์เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครถึง 25 ศูนย์ ส่วนในภูมิภาคมี เพียง 22 ศูนย์ และเป็นศูนย์ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งสิ้น นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาก็ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของเยาวชนในแต่ละท้องถิ่น เยาวชนขาดการฝึกอบรม ให้มีความคิดริเริ่ม รู้จักคิดและรู้จักแก้ปัญหา (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2524 : 58)

4. ปัญหาด้านสังคมและจริยธรรม ปัญหาที่เด่นชัดก็คือ ปัญหาเด็กประพฤติตนไม่ สมควรแก่วัย ได้แก่ เด็กเกเร ร้อนเร่ หนีโรงเรียน มั่วสุมตามสถานเริงรมย์ เล่นการพนัน ติดยาเสพติด ฯลฯ อันเนื่องมาจาก สภาพครอบครัวยากจนและแตกแยก สภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ จูงใจเด็ก เช่น แหล่งเริงรมย์ แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ตลอดจนขาดบริการด้านการแนะแนว ในการประกอบอาชีพและขาดการส่งเสริมให้เด็กทำงานตามวัยที่เหมาะสม

5. ปัญหาด้านการเตรียม เด็กให้มีอาชีพ มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่มีอายุระหว่าง 6-14 ปี ที่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร โดยไม่ได้รับการเตรียมด้านอาชีพมาก่อน ทำให้กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำ (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2525 : 61-74) จากการสำรวจของกรมแรงงาน พบว่า ในงานซึ่งเด็กทำได้ดีพอ ๆ กับ ผู้ใหญ่อัตราค่าจ้างแรงงานเด็กและผู้ใหญ่จะแตกต่างกันระหว่าง วันละ 15-20 บาท ต่อวัน

หรือประมาณ 200-250 บาทต่อเดือน (กองแรงงานหญิงและเด็ก 2522: 21) และยังพบว่าแรงงานเด็กและเยาวชนเกินกว่ากึ่งหนึ่ง ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป.: 1-43) นับว่าเป็นปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ เด็กบางพวกไม่สามารถหางานสุจริตทำได้ ก็จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมต่อไป ("บทนำ" ไทยรัฐ 11 มกราคม 2529: 30)

ปัญหาที่กล่าวมาทั้ง 5 ข้อ ตามข้อสรุปของแผนพัฒนาเด็ก (0-14 ปี) นั้นสอดคล้องกับรายงานการประชุมเรื่อง การพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งได้สรุปปัญหาของเยาวชนที่ไม่ได้รับการศึกษาต่อจากระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไว้ดังนี้

1. เยาวชนนอกระบบการศึกษาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือเกิดการลืมหนังสือ เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. เยาวชนนอกระบบการศึกษาขาดทักษะ และ ความสามารถในการประกอบอาชีพ
3. เยาวชนขาดความเป็นผู้นำ
4. เยาวชนขาดความรู้พื้นฐานในอันที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
5. การที่เยาวชนหลงใหลเข้าสู่เมืองใหญ่ เพื่อการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อหางานทำ เพื่อมาเลี้ยงชีพ ก่อให้เกิดปัญหาว่างงาน
6. ความเขี้ยวสติปัญญาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเยาวชน ทำให้เยาวชนถูกหลอกลวง ไปมีว่สมกับแหล่งอบายมุข ประพฤติตนไม่เหมาะสมและมีปัญหาความประพฤติ นอกจากนี้ยังมีเยาวชนที่ถูกชักจูงหรือถูกบีบบังคับ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง
7. ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เยาวชนจึงต้องทำงานด้วยค่าจ้างที่เสียเปรียบ มีสวัสดิการ การทำงานไม่เหมาะสม และนอกจากนี้ยังมีเยาวชนถูกเอาเปรียบในการใช้แรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2519: 35-80)

จากการศึกษาพบว่า เด็กที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ที่มีอายุ 12-14 ปี เป็นกลุ่มประชากรที่ถูกทอดทิ้งมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524: 1-22) เพราะนอกจากจะไม่ได้รับการเตรียมอาชีพอย่างเพียงพอในระหว่าง

ที่อยู่ในโรงเรียนแล้ว ยังไม่ได้รับการฝึกอาชีพหรือบริการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มเติมอีกด้วย เพราะบริการของรัฐด้านการฝึกอาชีพต่าง ๆ จะให้บริการสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เช่น โรงเรียนสารพัดช่างจะรับเด็กที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เข้าฝึกอบรมวิชาชีพ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานของกรมแรงงานก็รับเฉพาะ ผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรับผิดชอบต่อประชากรนอกระบบโรงเรียนโดยตรง ก็กำหนดผู้มีสิทธิ์สมัครเข้าเรียนในโครงการต่าง ๆ ว่าต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป ฉะนั้นเด็กที่มีอายุ 12-14 ปี จำนวนถึง 1.7 ล้านคน ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2524 : 40)

จากการรายงานผลการศึกษาคู่ระดับมัธยมศึกษาของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่อดีตพบว่า อัตราการศึกษาต่อในส่วนภูมิภาคอยู่ในระดับต่ำ จากช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2526 - 2530 พบว่าอัตราการศึกษาต่อยังคงอยู่ในระดับเดิม ปรากฏเป็นตาราง ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2526-2530 : รวบรวมจากภาคผนวก)

ตารางที่ 1 แสดงอัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2530

ปีการศึกษา	อัตราการศึกษาต่อ ส่วนกลางและภูมิภาค (ร้อยละ)	อัตราการศึกษาต่อ ส่วนกลาง (ร้อยละ)	อัตราการศึกษาต่อ ส่วนภูมิภาค (ร้อยละ)
2526	41 .21	85 .42	40 .88
2527	43 .09	91 .19	38 .96
2528	40 .23	93 .22	35 .87
2529	40 .58	94 .37	36 .10
2530	41 .32	96 .37	36 .79

ตารางข้อมูลดังกล่าว พบว่ามีอัตราการศึกษาต่อจากภาคบังคับอยู่ในเกณฑ์ต่ำ นักเรียนที่จบ ป.6 ทั่วประเทศจำนวนประมาณร้อยละ 60 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ เมื่อเปรียบเทียบอัตราการศึกษาต่อระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีอัตราแตกต่างกันมากซึ่งข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษา

จากสภาพทั่วไปของเด็กที่จบชั้นประถมปีที่ 6 แล้วไม่ได้ศึกษาต่อยังมีจำนวนสูง ประมาณร้อยละ 60 ของนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งเด็กเหล่านั้นประสบปัญหาและเป็นทั้งผู้สร้างปัญหา อันเกี่ยวโยงถึงสังคมส่วนใหญ่ด้วย เนื่องจากยังมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอที่จะช่วยตนเองได้ การบริการทางการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ก็ยังมีข้อจำกัด การมัธยมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่องจากชั้นประถมศึกษา พบว่ายังมีการเข้าศึกษาต่ออัตราต่ำ แสดงว่า เยาวชนส่วนใหญ่ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ยังขาดการพัฒนาคุณภาพซึ่งเป็นตัวถ่วงต่อการพัฒนา ประเทศ บุคคลที่เกี่ยวข้องจึงพยายามหาวิธีขยายโอกาสให้เด็กได้รับการบริการทางการศึกษา เพิ่มขึ้น

ตอนที่ 2 การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มีนโยบาย ขยายการมัธยมศึกษา โดยเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอใหญ่ ๆ และในช่วง นี้ปริมาณนักเรียน ม.ศ. 1 ได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3 ต่อปี และมีอัตราส่วนนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้นต่อประชากรกลุ่มอายุประมาณร้อยละ 13

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ในช่วง แผนนี้แม้จะไม่มีนโยบายที่ระบุอย่างเด่นชัดในการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับนี้ แต่ก็ ได้มีการเพิ่มปริมาณนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับนี้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีอัตราการเพิ่มของ นักเรียน ม.ศ. 1 โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 13 ต่อปี และมีอัตราส่วนนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้นต่อประชากรกลุ่มอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ในปลายแผนนี้

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) มีนโยบาย ขยายมัธยมศึกษาในอำเภอต่าง ๆ เพิ่มขึ้นปีละ 36-50 โรงเรียน นอกจากนี้ยังมีโครงการเปิด โรงเรียนมัศึกษาระดับตำบลในช่วงปลายแผนนี้เป็นจำนวนถึง 194 โรงเรียน จึงทำให้มีจำนวน โรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในช่วงแผนนี้ ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณนักเรียนที่เข้าเรียนใน ระดับนี้เพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นกัน กล่าวคือ มีอัตราการเพิ่มของนักเรียน ม.ศ. 1 โดยเฉลี่ย ประมาณร้อยละ 10 ต่อปีและมีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 30 ใน ปลายแผนนี้

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) มีนโยบายขยายปริมาณการรับนักเรียนมัธยมศึกษาเช่นกัน รัฐได้ขยายขอบเขตการรับนักเรียนออกไปยังชนบทโดยได้มีโครงการเปิดโรงเรียนมัธยมระดับตำบลในปี 2521 เฉลี่ย 5 ตำบล จะมีโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ 1 โรงเรียน ซึ่งปรากฏว่าในช่วงแผนนี้มีการจัดตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก คือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ 88 โรงเรียนสำหรับปริมาณนักเรียน ม.1 ที่เข้าเรียนในช่วงแผนนี้ได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี (ในช่วงแผนการศึกษานี้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาจาก 4-3-3-2 เป็น 6-3-3 ดังนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไปจะไม่มีชั้น ม.ศ. 1 แต่จะมีชั้น ม. 1 แทน) ส่วนอัตราส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นต่อประชากรกลุ่มอายุในช่วงแผนนี้ยังคงมีประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีนโยบายในการขยายปริมาณการรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาให้มากขึ้นเช่นกัน รัฐได้มีการเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 50 โรงเรียน สำหรับในช่วงแผนนี้ได้มีความพยายามเป็นอย่างมาก ในการที่จะส่งเสริมให้เด็กเรียนต่อมัธยมเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ โดยกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ของประเทศได้จัดทำโครงการพิเศษขึ้นอีก 4 โครงการเพื่อดำเนินการงานเพิ่มเติมจากงานดำเนินการมัธยมศึกษาในช่วงแผน 5 ซึ่งได้แก่

1. โครงการจัดที่พักให้แก่นักเรียนในชนบทห่างไกลขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีละ 30 โรงเรียน
2. จัดหน่วยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแก่นักเรียนในชนบทห่างไกลปีละ 30 แห่ง
3. โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กจำนวน 240 โรงเรียนซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 โครงการนี้ได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการยกเว้นการเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาแก่เด็กจำนวนหนึ่ง (ประมาณร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งหมดที่เข้าเรียนในระหว่างที่โรงเรียนเข้าโครงการ) นอกจากนี้ยังได้มีการจัดหนังสือให้นักเรียนยืมเรียนอีกด้วย
4. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา
มากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้ดำเนินงานและรณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการเรียนต่อ ม.1 ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถทำให้เด็กเข้ารับการศึกษาในระดับนี้มากเท่าที่ควร

ตั้งแต่อดีตรัฐบาลได้พยายามส่งเสริมการศึกษาขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เพราะเป็นระดับการศึกษาที่เป็นจุดต่อเนื่องของการศึกษาในระบบทั้งหมด กล่าวคือ ระหว่าง การศึกษาภาคบังคับและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การแก้ไขปัญหาการศึกษาในระดับนี้จะมีผล ระยะยาวต่อการช่วยลดปัญหาทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมาก ในระยะเวลาที่ผ่านมากรมสามัญศึกษาได้มีความพยายามสร้างโอกาสให้แก่ประชาชนได้มีการ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากขึ้นโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค แต่อย่างไรก็ตามยังปรากฏว่า นักเรียนในชนบทมีโอกาสที่จะ เข้าศึกษาต่อในระดับมัศึกษาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนยังไม่สามารถพัฒนาให้เยาวชนมีความรู้ความสามารถ เพียงพอที่จะไปประกอบสัมมาชีพ ในท้องถิ่น จึงเห็นควรที่จะได้มีการพัฒนาการศึกษาในระดับนี้ เพื่อให้เยาวชนและประชาชนมีอาชีพ มีรายได้และมีความเป็นอยู่ดีขึ้น รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาในเรื่องความเสมอภาค ความยากจนและการว่างงานของคนในประเทศที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปัจจุบัน

ปี 2530 ถือได้ว่าเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ซึ่งในช่วงแผนนี้ได้มีการกำหนดนโยบายไว้อย่างชัดเจนในการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยได้กำหนดไว้ว่า "เร่งขยายมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อยกระดับการศึกษาของประชากรให้สูงขึ้นทั้งให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและเป็นการขยายบริการมัธยมศึกษาในพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำเป็นพิเศษ"

นอกจากนี้ยังได้กำหนด เป้าหมายที่จะให้ผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อมัธยมศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นร้อยละ 55 ในปลายแผน และเมื่อรวมกับเป้าหมาย นักเรียนที่เรียนต่อนอกระบบโรงเรียนด้วยแล้วจะมีอัตราการเรียนต่อประมาณร้อยละ 60

จากนโยบายดังกล่าวกรมสามัญศึกษาได้จัดทำงาน/โครงการเพื่อสนองนโยบายในการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในแผน 6 โดยมีลักษณะงาน/โครงการเช่นเดียวกับที่ได้เคยดำเนินงานมาแล้วในแผนก่อน ได้แก่ งานดำเนินการมัธยมศึกษาและโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สำหรับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษามีกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการดังนี้

1. จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ปีละ 30 โรงเรียน
2. จัดตั้งโรงเรียนสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาเดิมปีละ 20 แห่ง
3. จัดที่พักในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีละ 50 โรงเรียน
4. จัดหน่วยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีละ 50 แห่ง

นอกจากโครงการดังกล่าว รัฐได้เสนอโครงการสำคัญในแผนเพื่อเป็นการขยายโอกาสให้แก่นักเรียนโดยตรง โดยเฉพาะในเขตชนบทยากจน

ตอนที่ 3 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัดให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ เพื่อเป็นโครงการเพิ่มเติมในแผน 6 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ประชุมในคราวประชุม เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2530 ลงมติเห็นชอบในหลักการของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ โดยมอบให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติรับไปพิจารณาในเรื่องความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ รวมทั้งมิให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างส่วนราชการ หลังจากนั้นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอผลการพิจารณาต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530 ลงมติเห็นชอบโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเริ่มโครงการนี้เมื่อ พ.ศ. 2530 และสิ้นสุดโครงการ พ.ศ. 2534 มีโรงเรียนเป้าหมายในเขตพื้นที่ชนบทยากจน 38 จังหวัด จำนวน 255 โรงเรียน สืบเนื่องจากโครงการนี้กระทรวงศึกษาธิการและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี คณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 ตามหนังสือด่วนมาก ที่ นร 0202/16185 เห็นชอบด้วยกับแนวทางการขยายโอกาสขั้นพื้นฐานจากระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวิธีการไม่บังคับ

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ตามหนังสือด่วนมากที่สุด ศธ 0804/3709 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2530 จากรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีระบุวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ 5 ประการคือ

1. ให้เด็ก ป. 6 ในเขตชนบท เรียนต่อ ม.1 มีจำนวนสูงขึ้น ร้อยละ 50 ในปีการศึกษา 2534
2. ลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ โดยไม่ต้องชำระเงินบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือแบบเรียนและลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ
3. นักเรียนสามารถเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านในระยะทางไม่เกิน 10 กิโลเมตร หรือมีความสะดวกในการเดินทาง
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลืองานบ้านและการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ในช่วงเวลาครึ่งวัน หรือในช่วงเวลาเร่งรัดในการทำงานของอาชีพผู้ปกครอง
5. ให้นักเรียนมีงานทำ สามารถประกอบอาชีพตามสภาพทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะงานอาชีพตามแนวทางอาชีพของผู้ปกครอง

2. เกณฑ์การพิจารณาโรงเรียนเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ฝ่ายสถิติวิเคราะห์และวิจัย กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ได้ชี้แจงเกณฑ์การพิจารณาโรงเรียนเพื่อเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ว่าต้องเป็นโรงเรียนที่เข้าลักษณะดังนี้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
2. โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจนใน 38 จังหวัด เป็นโรงเรียนระดับตำบล ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือนอกเขตสุขาภิบาล
3. จังหวัดที่ไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับตำบลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายยากจน จะพิจารณาเลือกโรงเรียนระดับอำเภอในพื้นที่ชนบทยากจน ซึ่งได้แก่ จังหวัดสตูล แม่ฮ่องสอน และอุตรดิตถ์

4. จังหวัดที่ไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่ชนบทยากจน จะพิจารณาโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับต่ำลงที่มีขนาดเล็กที่สุดในจังหวัด ซึ่งได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดอุทัยธานี

พื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน หมายถึง อำเภอพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนา ชนบทตามประกาศของรัฐบาล ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จำนวน 287 อำเภอ/กิ่งอำเภอ

3. โครงการนี้มุ่งสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ

1. ขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะในเขต ชนบทยากจนตามนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ

2. เตรียมการขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ในแผนพัฒนา การศึกษา ระยะที่ 7 และ 8 ต่อไป

3. ลดปัญหาการว่างงาน ความยากจนและการมีหนี้สินของคนในชนบท

4. แก้ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชนบท เข้ามาในเมือง

5. ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

4. มาตรการที่เป็นแนวปฏิบัติดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวกรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดมาตรการที่ต้องปฏิบัติ ในโรงเรียนที่เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ

1.1 จัดให้มีการทำแผนงาน แผนปฏิบัติงานทั้งในระดับกรม จังหวัด โรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบงาน

1.2 จัดให้มีโรงเรียนแม่แบบและส่งเสริมยกย่องเชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของโรงเรียนในโครงการ

1.3 ดำเนินการขยายปริมาณโรงเรียนในโครงการตามมติของคณะ

รัฐมนตรี

1.4 ประชาสัมพันธ์โครงการแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2. มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

2.1 ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา

2.2 จัดหาหนังสือให้ยืมเรียน

2.3 ส่งเสริมการจัดที่พักในโรงเรียน

2.4 จัดหน่วยเรียนโดยประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดสอน

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนประถมศึกษา

2.5 จัดตั้งสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่ที่เหมาะสมเพื่อเตรียม
การเปิดเป็นโรงเรียนใหม่

2.6 ลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ

3. มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตัวเองและครอบครัว

3.1 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองด้านอาหาร
และน้ำ

3.2 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองด้าน เครื่องนุ่งห่ม
และเครื่องมือเครื่องใช้

3.3 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการพัฒนา
บ้าน

3.4 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการ
ป้องกันโรคภัยและการใช้สมุนไพร

3.5 ส่งเสริมการสอนวิชาชีพท้องถิ่นให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน

3.6 ส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนให้กับนักเรียนที่
ไม่สามารถมาเรียนได้เต็มเวลาตามหลักสูตร โดยจัดให้เรียนด้วยตนเองที่บ้านและปฏิบัติงาน
ช่วยเหลือผู้ปกครองที่บ้าน รวมทั้งการฝึกและการประกอบอาชีพท้องถิ่นตามโครงการที่ได้
กำหนดขึ้น

3.7 สร้างความสัมพันธ์ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม การศึกษากับกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน

3.8 ส่งเสริมให้มีการร่วมมือประสานงานและได้รับความช่วยเหลือ จากบุคลากร และหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

4. มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

4.1 จัดให้มีการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปและส่งเสริมการใช้บทเรียน สำเร็จรูป เสริมการเรียนของนักเรียน

4.2 ส่งเสริมงานโครงการโรงเรียนที่โรงเรียนน้องให้โรงเรียนที่ ช่วยเหลือในด้านวิชาการ การเรียนการสอน

5. มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

5.1 ส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท ด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนโครงการเป็นศูนย์ประสานงานและร่วมมือกับองค์การพัฒนาชุมชน ในระดับตำบลตามโครงสร้างการพัฒนาชนบทของ กสช.

5.2 ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนและที่สาธารณะ

การศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน

แนวความคิดพื้นฐาน

ระบบการศึกษาที่ใช้อยู่เดิมมี 2 ระบบด้วยกันคือ การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับในประเทศไทยได้รับการวางรากฐานการศึกษาใน ระบบตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนแทบกล่าวได้ว่าการศึกษาในระบบ เดียวและเป็นที่ยอมรับว่า ผู้ที่ต้องการความรู้ต้องเข้าสู่ระบบโรงเรียนและเชื่อว่า เมื่อสำเร็จ การศึกษาก็จะมีความสามารถเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ต่อมาความเชื่อใหม่ว่า มนุษย์มีการเรียนรู้ ตลอดชีวิต จึงได้จัดการศึกษาอีกระบบคือ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ข้อแตกต่างสำคัญของ ทั้ง 2 ระบบการศึกษานี้คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน จัดการเรียนการสอนเต็มเวลาใน

โรงเรียนหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ โดยพื้นฐานความเชื่อว่ามนุษย์จะเรียนรู้ได้ดี ในสถานการณ์ที่ผู้รู้ (ครู) จัดไว้เป็นอย่างดี ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีระบบยืดหยุ่น กว่ามาก โดยจัดการเรียนการสอนนอกสถานศึกษาเต็มเวลา ด้วยความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ จะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีความพร้อมที่จะเรียน

การศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนเป็นนวัตกรรมใหม่ ใช้ในโครงการขยายโอกาสทาง การศึกษา เพื่อขยายจำนวนผู้เข้าสู่ระบบการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่อยู่กึ่งกลางระหว่าง การศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน นั่นคือมีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นบางส่วนและนอกระบบโรงเรียนเป็นบางส่วน เมื่อผสมผสาน 2 ส่วนแล้วผู้เรียนจะได้รับการ ศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ความเชื่อพื้นฐานของการศึกษากึ่งระบบโรงเรียนเป็นอย่างเดียวกับ ความเชื่อพื้นฐานของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าบุคคลจะเรียน รู้ได้ในสถานการณ์ที่จัดขึ้น

การจัดการศึกษาแบบใดก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับได้หลักสูตรเดียวกัน แต่จะแตกต่างกัน ในส่วนของการบริหารหรือการใช้หลักสูตร การศึกษากึ่งระบบ ใช้ระบบการสอนที่เป็นการสื่อสาร โดยตรงระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในช่วงที่ผู้เรียนเข้ามา เรียนในสถานศึกษาและการเรียนด้วย ตนเองโดยใช้สื่อการเรียน (คู่มือ สิตลวรารงค์ 2532:16)

การจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน คำนี้ถึง

1. วิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดประสงค์ใดผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ภายใต้การกำกับ และดูแลของผู้สอน และจุดประสงค์ใดที่สามารถเรียนด้วยตนเอง
2. การออกแบบการเรียนการสอนตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ให้ยืดหยุ่นและ หลากหลายมากขึ้น
3. การเตรียมการสอนและการจัดการสื่อการเรียนหรือสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในและนอกโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการรูปแบบการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน

- 1) เพื่อเปิดโอกาสเป็นกรณีพิเศษที่จะให้นักเรียนที่จบชั้น ป.6 และผู้ปกครองเดิม ไม่สนใจที่จะให้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรูปแบบ กึ่งระบบโรงเรียน โดยไม่จำเป็นต้องมาเรียนทุกวัน

- 2) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนในระหว่างเวลาที่กำลังเรียนอยู่ ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานบ้าน และหรือประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น
- 3) เพื่อส่งเสริมให้มีรายได้ระหว่างเรียน สามารถนำรายได้ไปจุนเจือครอบครัวได้ตามสมควร
- 4) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนให้เรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาชีพท้องถิ่นและเทคโนโลยีส่งเสริมการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาครอบครัว และมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมือง
- 5) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ชีวิตในท้องถิ่นที่อยู่เพื่อการศึกษาและงานอาชีพ ท้องถิ่นเพื่อดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพในท้องถิ่นต่อไปโดยไม่ต้องอพยพย้ายออกจากท้องถิ่นไปสู่เมือง จนเกิดเป็นปัญหาของสังคม

การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่เรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน

ตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2531 ตามแนวปรับปรุง คาบเวลาเรียนใหม่ จำนวนคาบของรายวิชาต่าง ๆ จะมีทั้งการเรียนในห้องเรียนและการเรียนนอกห้องเรียน เมื่อรวมคาบเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนจะมีจำนวนคาบเท่ากับการเรียนตามโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ส่วนการจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาการงาน-อาชีพ มีแนวทางในการจัดดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา () ให้แนวทางไว้ดังนี้ วิชาสามัญ ส่วนใหญ่จะจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนในห้องเรียน จะมีบางส่วนที่เรียนนอกห้องเรียนในการเรียนศึกษาด้วยตนเองโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้งานทำ การศึกษาจากบทเรียนสำเร็จรูป การทำโครงการพิเศษ ฯลฯ การให้นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนอย่างใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของครูผู้สอน เป็นสำคัญ

2. การจัดการเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงาน-อาชีพ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวไว้ว่า วิชาการงานเป็นวิชาบังคับ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2531 ส่วนวิชาอาชีพเป็นวิชาเลือก การจัดวิชาการงานซึ่งแต่ละภาคเรียน นักเรียนจะต้องเลือกงาน 2 งาน จำนวน 4 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค นั้นจะเน้นให้นักเรียนศึกษาและฝึกงานที่บ้านเป็นหลัก ทั้งนี้จะให้นักเรียนทำงานที่เหมาะสมกับสภาพของบ้านและท้องถิ่น ทั้งจะ เป็นการเตรียมพื้นฐานสำหรับการเรียนวิชาอาชีพต่อไปด้วย โดยจะมีการติดตามและประเมินผลของครู เป็นประจำ

2.1 วิชาการงาน

คาบเวลาเรียนวิชาการงานโดยให้นักเรียนเรียนในห้องเรียน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค ส่วนอีก 3 คาบ/สัปดาห์/ภาค ให้ฝึกปฏิบัตินอกห้องเรียนหรือนอกโรงเรียน โดยครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดงานให้นักเรียนปฏิบัติ

2.3 วิชาอาชีพ

โรงเรียนสามารถเลือกวิชาอาชีพใดให้นักเรียนเรียนก็ได้ ตามรายวิชาอาชีพที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศไว้ ทั้งนี้โรงเรียนต้องคำนึงถึงสภาพทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น ความพร้อมของโรงเรียนและอื่น ๆ

วิชาอาชีพแยกประเภทได้หลายลักษณะ คือ

อาชีพหลัก เป็นอาชีพของผู้ปกครอง หรือเป็นอาชีพที่มีรายได้ประจำหรือเป็นอาชีพที่นักเรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไปได้

อาชีพ เสริมอาชีพหลัก เป็นวิชาอาชีพที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้วิชาอาชีพหลักสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือเพื่อเพิ่มรายได้จากรายได้ประจำที่ได้จากอาชีพหลัก

เสริมการประกอบอาชีพ เป็นวิชาอาชีพอื่น ๆ ตามความสนใจ และจะเป็นวิชาอาชีพที่เน้นทางการจัดการ การธุรกิจและการตลาด รวมทั้งด้านคุณภาพ โดยเฉพาะในเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองด้วยการพึ่งตนเอง การประหยัด และการรู้จักประมาณ

แนวทางการประเมินผล

สำหรับโรงเรียนที่มีการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน การประเมินผลจะมีลักษณะเฉพาะต่างจากการเรียนแบบปกติ อาคม จันทสุนทร ได้ให้แนวทางการประเมินผล สรุปได้ดังนี้

1. เรื่องหลักฐานเกี่ยวกับเวลาเรียน เพื่อให้การตัดสินผลการเรียนถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยการวัดผลประเมินผล

2. การพิจารณาจุดประสงค์ที่จะวัด พิจารณาดังนี้

2.1 จุดประสงค์ที่นักเรียนเรียนในห้องเรียน

2.2 จุดประสงค์ที่นักเรียนเรียนนอกห้องเรียน

3. จุดประสงค์ที่ให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองต้องมีการวางแผนอย่างรัดกุม

รูปแบบและจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียน

โรงเรียนที่เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรนี้เรียกว่าแบบปกติ

แบบที่ 2 ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แต่ปรับรูปแบบการเรียนให้มีการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเรียนแบบนี้เรียกว่า แบบกึ่งระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การใช้โครงสร้างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลเช่นเดียวกับนักเรียนปกติ และนักเรียนไม่ต้องมาเรียนที่สถานศึกษาเต็มเวลาเรียนครบ 35 คาบต่อสัปดาห์ แต่ต้องมีกิจกรรมทดแทนเวลาเรียนที่ขาดหายไป อาจจัดในรูปแบบ

1. เรียนที่บ้านด้วยตนเองโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป
2. ช่วยงานบ้านตามโครงการงาน
3. การฝึกอาชีพตามโครงการงาน
4. การร่วมงานหรือช่วยงานอาชีพของบิดามารดาตามโครงการงาน

จากการสำรวจ โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีการจัดการเรียน การสอน แบบกึ่งระบบโรงเรียน ของกองแผนงาน กรมสามัญศึกษา (2532-23) พบว่า มีลักษณะการจัด สรุปลได้ 20 ประเภท ดังนี้

1. ในหนึ่งสัปดาห์ ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 4 วัน ส่วนอีก 1 วัน ให้นักเรียนฝึกวิชาอาชีพที่โรงเรียน หรือช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน
2. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 3 วัน ส่วนอีก 2 วัน ให้นักเรียนไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ หรือให้ฝึกวิชาอาชีพที่โรงเรียน
3. จัดเวลาการหยุด เรียนให้นักเรียนกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพตามฤดูกาล ของการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ประมาณ 2-3 สัปดาห์
4. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 2 วัน ส่วนอีก 3 วัน ให้นักเรียนช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้านหรือให้นักเรียนฝึกวิชาอาชีพที่โรงเรียน
5. จัด เป็นศูนย์การเรียนโดยใช้ชุดการเรียน สื่อการเรียนให้ฝึกปฏิบัติหรือทดลอง ในบางเนื้อหาตามแผนการสอน โดยโรงเรียนจัดอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มไปแนะนำ ชี้แจง มอบแบบ เรียนสำเร็จรูปให้นักเรียนไปศึกษาและปฏิบัติและครูออกไปนิเทศติดตาม และประเมินผล เป็นระยะ ๆ
6. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนครึ่งวัน ภาคเช้า ส่วนครึ่งวัน ภาคบ่ายให้นักเรียนกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ
7. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนครึ่งวันภาคบ่าย ส่วนครึ่งวันภาคเช้า ให้นักเรียนได้ช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ
8. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 1 วัน ส่วนอีก 4 วัน ให้นักเรียนกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน หรือให้นักเรียนฝึกวิชาอาชีพที่โรงเรียน หรือ ให้นักเรียนเรียนที่บ้านจากบท เรียนสำเร็จรูป
9. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียน 3 วันครึ่ง ส่วนอีก 1 วันครึ่ง ให้นักเรียนกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ

10. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียน 4 วันครึ่ง ส่วนอีกครึ่งวันให้นักเรียนกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพหรือฝึกวิชาอาชีพที่โรงเรียนและสถานประกอบการ
11. ในหนึ่งสัปดาห์ ให้นักเรียนเรียนวันละ 6 คาบ คาบที่เหลือให้นักเรียนช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน โดยมีครูออกไปนิเทศที่บ้าน
12. ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 5 วัน โดยแบ่งการเรียนเป็นช่วง ๆ โดยให้เรียนที่โรงเรียน 60 วัน และให้นักเรียนช่วยงานผู้ปกครองที่บ้านและเข้าฝึกงานในสถานประกอบการ 40 วัน
13. ในหนึ่งสัปดาห์ ให้นักเรียนเรียนวิชาสามัญครบตามหลักสูตรในภาคเช้าครึ่งวัน และในคาบที่ 6 ภาคบ่าย ส่วนคาบที่ 7-8 ให้นักเรียนปฏิบัติงานหารายได้ระหว่างเรียนแบบ School project
14. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ ตอนเช้าวันละ 3 คาบ เรียน จำนวน 3 วัน ส่วนคาบที่เหลือและอีก 2 วัน เรียนที่โรงเรียน
15. ในหนึ่งสัปดาห์ ให้นักเรียนช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพใน 2 คาบแรกภาคเช้า หรือ 2 คาบสุดท้ายของทุกวัน ส่วนคาบที่เหลือเรียนที่โรงเรียน
16. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 1 วัน เรียนวันละ 5 คาบ จำนวน 2 วัน เรียนวันละ 4 คาบ จำนวน 1 วัน ส่วนอีก 1 วันและคาบที่เหลือให้นักเรียนฝึกทักษะวิชาอาชีพ หรือ เรียนรู้ด้วยตนเอง หรือกลับไปช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน
17. ในหนึ่งเดือนให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนเต็มวัน 2 วัน เวลาคืออื่น ๆ ให้ศึกษาดูด้วยตนเองโดยใช้แบบเรียนสำเร็จรูปให้ครูออกไปนิเทศที่บ้าน หรือช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน
18. ในหนึ่งเดือนให้นักเรียนเรียนเต็มวัน 2 สัปดาห์ ส่วนอีก 2 สัปดาห์ให้ช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน
19. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนที่หน่วยเรียนวันละ 5 คาบ จำนวน 4 วัน ส่วนอีก 1 วัน และคาบที่เหลือให้ช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน

20. ในหนึ่งสัปดาห์ให้นักเรียนเรียนวันละ 3 ชั่วโมง จำนวน 4 วัน และฟัง
บทเรียนจากวิทยุวันละหนึ่งวิชา วิชาละ 30 นาที ส่วนคาบที่เหลือและอีก 1 วันนั้น ให้อ่าน
ผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน

จากการสำรวจ โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีการจัด
การเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ในเขตการศึกษา 7 ของหน่วยศึกษานิเทศ
เขตการศึกษา 7 (2532: 2) พบว่ามีการจัด 5 รูปแบบดังนี้

1. เรียนตามปกติที่โรงเรียนหรือสาขา 2 วัน ปฏิบัติกิจกรรมทดแทนด้วยตนเอง
นอกห้องเรียน 3 วัน คอส์ปคาท์ จำนวนโรงเรียนที่จัด 4 โรงเรียน คิดเป็นอัตราส่วนได้ร้อยละ 40
 2. เรียนตามปกติที่โรงเรียนหรือสาขา 3 วัน ปฏิบัติกิจกรรมทดแทนด้วยตนเอง
นอกห้องเรียน 2 วัน คอส์ปคาท์ จำนวนโรงเรียนที่จัด 5 โรงเรียน คิดเป็นอัตราส่วนได้ร้อยละ 50
 3. เรียนตามปกติที่โรงเรียนหรือสาขา 4 วัน ปฏิบัติกิจกรรมทดแทนด้วยตนเอง
นอกห้องเรียน 1 วัน คอส์ปคาท์ จำนวนโรงเรียนที่จัด 1 โรงเรียน คิดเป็นอัตราส่วนได้ร้อยละ 10
 4. เรียนที่หน่วยการเรียนหรือศูนย์การเรียน 2 วัน ปฏิบัติกิจกรรมทดแทน
ด้วยตนเองนอกห้องเรียน 3 วัน เดินทางมาพักแรมเรียนที่โรงเรียนแม่เดือนละ 2 วัน
จำนวนโรงเรียนที่จัด 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 20
 5. เรียนที่โรงเรียนหรือสาขาติดต่อกันในฤดูว่างงาน ปฏิบัติกิจกรรมทดแทน
ด้วยตนเองนอกห้องเรียนในฤดูว่างงาน คือเรียนตามฤดูกาลอันเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น
จำนวนโรงเรียนที่จัด 2 โรงเรียน คิดเป็นอัตราส่วนได้ร้อยละ 20
- กิจกรรมทดแทนเวลาเรียนที่ขาดไป จัดในหลายลักษณะดังนี้

1. สอนทางวิทยุกระจายเสียง สอนบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียงเฉพาะกิจ
(กองทัพภาคที่ 3 ส่วนหน้า) ในวันจันทร์ถึงเสาร์ เวลาตั้งแต่ 18.00 - 19.00 น. ภายหลัง
การรับฟังวิทยุแล้วให้นักเรียนทำรายงาน แบบฝึกหัด ผลงาน เป็นต้น มาส่งครู ทั้งนี้นักเรียน
ที่ไม่มีวิทยุ ก็ให้ไปฟังกับเพื่อนหรือรวมกลุ่มกันฟัง อนึ่งบทเรียนสำคัญนักเรียนปกติก็จะรับฟัง
และทำรายงานด้วยเช่นกัน

2. เรียนจุดประสงค์สำคัญติดต่อกันในฤดูว่างงาน เนื่องจากนักเรียนจำเป็นต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงานอย่างค่อเนื่องในช่วงฤดูทำนา ทำให้ โรงเรียนจึงจัดสอนจุดประสงค์สำคัญติดต่อกันให้ในฤดูว่างงาน ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงสิ้นเดือนมิถุนายน และในช่วงเดือนกันยายนอีก 2 สัปดาห์ รวมเป็น 8 สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 45 ของเวลาเรียนภาคเรียนที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เริ่มเรียนติดต่อกันในเดือน มกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ รวม 8 สัปดาห์ ได้เวลาเรียนร้อยละ 45 ของภาคเรียนที่ 2 ในทุก ๆ สัปดาห์ที่ช่วยบิดามารดาทำนาทำไร่อยู่นั้น จะมีครูไปพบที่สาขา หน่วยเรียน หรือจุดนัดหมายเพื่อสอนซ่อมเสริม นิเทศติดตามผล มอบหมายกิจกรรมทดแทน ประเมินผล หรือรับผลงานกลับมาตรวจประเมินผลที่โรงเรียน โดยในแต่ละสัปดาห์จะได้ศึกษากับครูสัปดาห์ละอย่างน้อย 2 ครั้ง และในทุก ๆ เดือนก็จะมาเรียนที่โรงเรียนแม่เดือนละ 2 ครั้งด้วยเช่นกัน

3. ครูโรงเรียนประถมศึกษาช่วยสอน โรงเรียนจะจัดตั้งสาขาหรือหน่วยเรียนขึ้นในโรงเรียน แล้วจัดครูไปสอนสัปดาห์ละ 1 - 2 วัน ที่เหลือให้ครูโรงเรียนประถมศึกษาช่วยสอนและดูแลควบคุมการปฏิบัติกิจกรรมทดแทน พร้อมทั้งช่วยประเมินผลให้ด้วย ตามข้อตกลงร่วมมือกันในการพัฒนาศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

4. เรียนจากบทเรียนสำเร็จรูปของกรมสามัญศึกษา เรียนเป็นบางรายวิชาที่โรงเรียนได้รับ และก็ เฉพาะโรงเรียนแม่แบบซึ่งจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบ เพียง 7 โรงเรียน

5. ทำแบบฝึกหัด ทำรายงาน ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแบบเรียนตามใบงานที่ครูมอบหมาย แล้วทำแบบฝึกหัด หรือรายงานส่งครู

6. ทำโครงการหรือโครงงาน มีใบงานหรือโครงการมอบหมายให้นักเรียนไปปฏิบัติจัดทำภายใต้การนิเทศ ติดตามผลและประเมินผลของครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด

7. เรียนจากบทเรียนสำเร็จรูปที่โรงเรียนจัดทำขึ้นบางรายวิชาและบางเนื้อหา คัดเลือกเฉพาะ จุดประสงค์และเนื้อหาที่จำเป็น ไม่สามารถจะเรียนรู้ด้วยวิธีการอื่นด้วยตนเองได้ การลงทุนสูง โรงเรียนไม่มีงบประมาณพอที่จะจัดทำ ครูอาจารย์ก็ยังขาดความรู้ความชำนาญในการเขียนบทเรียนสำเร็จรูป

การบริการการเรียนการสอนหรือเวลาเรียนของนักเรียนทั้งระบบจัดได้หลายวิธี ให้โรงเรียนในโครงการแต่ละโรงเรียนพิจารณาว่า ใช้วิธีใดจึงจะเหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของผู้เรียนได้มากที่สุด เพื่อสนองตอบชุมชนและเกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานของโรงเรียนน้อยที่สุด

จากวัตถุประสงค์ที่พัฒนามาเป็นวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบการศึกษาทั้งระบบโรงเรียน จะเห็นได้ว่าสภาพการดำเนินการทั้งระบบโรงเรียนแตกต่างจากแบบปกติ เพื่อขยายโอกาสสำหรับนักเรียนที่ไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ เวลา ระยะทาง อายุ การดำเนินการรับนักเรียนจึงมีความยืดหยุ่นสูง รูปแบบการเรียนการสอนจึงต้องปรับให้เหมาะสมตามสภาพของผู้เรียนด้วย โดยจัดตามโครงการสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2520 แต่ใช้เวลาเรียนไม่ครบ 35 คาบต่อสัปดาห์ เพื่อให้นักเรียนจะได้ใช้เวลาในการประกอบอาชีพ เวลาเรียนที่ขาดไปนั้นจะต้องได้รับกิจกรรมทดแทน เช่น ในงานบทเรียนสำเร็จรูปและได้รับการวัดผลจากงานที่มอบหมายในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

เนื้อหาวิชาที่จัดสอนนอกจากเรียนรู้วิชาสามัญต่าง ๆ แล้ว ยังเน้นการเรียนรู้ด้านปัจจัยสี่ และอาชีพเพื่อการพึ่งตนเองและส่งเสริมพัฒนาครอบครัว ตลอดจนเห็นความสำคัญของชุมชนด้วยลักษณะการให้ความรู้เช่นนี้ได้รวมรูปแบบการศึกษานอกระบบทุกประเภท ที่คุมส์ ได้แบ่งไว้คือ (อ้างในอุ๋นตา นพคุณ 2523 : 22) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน การศึกษาด้านอาชีพะ

นายบรรจง ชูสกุลชาติ อดีตอธิบดี กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2522 : 6-11) ได้สรุปลักษณะการศึกษานอกโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาแบบทั้งระบบโรงเรียนดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนถือหลักการเรียนเพื่อการทำงาน การทำงานเพื่อการเรียนรู้

2. หลักการบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นระบบเปิด กล่าวคือในการดำเนินงานและการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้นผู้บริหารจะต้องจัดให้เกิดความคล่องตัว มีความยืดหยุ่น ความเปลี่ยนแปลงให้ได้มากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมมากที่สุด

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียนถือหลักการศึกษาเพื่อปวงชน จะให้สิทธิและโอกาสแก่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทั้งชนบทและในเมือง ตามความสนใจ และความถนัดความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล

4. ผลสำเร็จของการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงตนเองให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและการทำงาน

ลักษณะการจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ที่กล่าวมาแล้ว เป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีลักษณะยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียนสูง เพื่อขยายโอกาสให้เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้น ทำให้เกิดลักษณะพิเศษสรุปได้ 3 ด้าน คือ สภาพทั่วไปของการดำเนินการ ปรับปรุงจากแบบปกติเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยลดค่าใช้จ่ายในการเรียน เช่น ไม่เสียค่าเล่าเรียน ไม่ต้องแต่งกายตามระเบียบ มีการยืมหนังสือเรียน ฯลฯ ด้านการเรียนการสอน จัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับเวลาว่างจากงาน โดยไม่ต้องมาเรียนเต็มเวลา โดยใช้สื่อการเรียนประกอบ ประเมินผลจากงานที่ได้รับมอบหมายด้านพัฒนาตนเองและชุมชน สอนทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ ควบคู่กับความรู้ด้านปัจจัย 4 และเสริมสร้างกิจกรรมที่ให้เห็นความสัมพันธ์ของชุมชน

ตอนที่ 4 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อ ของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโอกาสการเข้าศึกษาต่อที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ งานของโคลแมน (James Coleman 1966: 76-77) วิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการจัดชนวนความคิดเรื่องความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาในปี 196 เป็นต้นมา งานวิจัยนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาก ก่อให้เกิดงานวิจัยของ เจนคส์ (Jencks 1973: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่งสรุปว่าโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขความไม่เสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา และโอกาสทางอาชีพในอนาคตได้เลย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2522: 14) อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้วิจารณ์ว่า เจนคส์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกและทัศนคติของเด็กและพ่อแม่ไม่ละเอียดพอ (เคลวิน บ.ป.ป.: 85-87) ตัวแปรเหล่านี้จะช่วยอธิบายโอกาสทางการศึกษาได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการเข้าศึกษาต่อ Tim Steward (อ้างใน สุภิกา วิไลวงศ์ 2530: 2530-21) นักจิตวิทยาชาวสกอตได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ในแง่การศึกษาว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากความต้องการทั้งสิ้น

ความต้องการเป็นแรงจูงใจสำคัญผลักดันให้มนุษย์กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีแนวคิดต่อไปนี้

มาสโลว (อ้างใน เกียรติวรรณ 2526 : 32) ได้แบ่งความต้องการของคนเราออกเป็น 5 ชั้นตอน คือ

1. ความต้องการด้านวัตถุ ที่ทำให้คนเรามีชีวิตอยู่ได้ (Survival Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ (Safety Needs)
3. ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs)
4. ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตัวเอง (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง (Need For Self-Actualization)

ทฤษฎี อีอาร์จี ของเคลตัน แอลเดอร์เฟอร์ (อ้างใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล 2531 : 38) ความต้องการซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมแบ่งเป็น

1. ต้องการมีชีวิตอยู่ (Existence Needs) เป็นความต้องการทั้งหลายที่จะต้องตอบสนอง เพื่อให้มีชีวิตต่อไป ได้แก่ ความต้องการทางสรีระ และต้องการความปลอดภัย
2. ต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness Needs) ต้องการสัมพันธ์กับคนรอบข้างอย่างมีความหมาย
3. ต้องการที่จะเจริญงอกงาม (Growth Needs) ต้องการที่จะได้รับการยกย่อง และต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพตนเอง

ผู้เรียนซึ่งกำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่นย่อมมีความต้องการเฉพาะวัย เป็นวัยที่เปลี่ยนจากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีความต้องการและความคิดเกี่ยวกับอนาคตตนเองการที่เด็กเลือกเข้าศึกษาต่อมาจากความต้องการพื้นฐานเป็นแรงผลักดัน ประกอบด้วย

1. ความต้องการความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง เพราะเชื่อว่า ลักษณะความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองเป็นเครื่องหมายของความเป็นผู้ใหญ่
2. ต้องการมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องการคำยกย่องทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. ต้องการมีประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ขอบทดลอง ฉะนั้นระยะนี้เด็กจะชอบ ฝ่าฝืนกฎระเบียบ จึงเป็นเหตุให้ติดยาเสพติด ประพฤติผิดทางเพศ ได้ง่าย

4. ต้องการการรวมกลุ่มสูง โดยเฉพาะในหมู่เพื่อนฝูง เพราะทำให้เด็กได้รับ สนองตอบความต้องการหลายอย่าง เช่น ความอบอุ่น ความรู้สึกว่ามีผู้ที่เข้าใจตน ร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับตน

5. ต้องการความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เพราะเด็กมีอาการหัวโนไหวง่าย เปลี่ยนแปลง ง่าย ลับสนและลังเล จึงมีความต้องการด้านนี้สูง

6. ต้องการความถูกต้อง ความยุติธรรมทั้งในเรื่องของส่วนรวมและส่วนตัว

7. ต้องการความงดงามทางร่างกาย เพราะสำนึกว่า ความสวยงามทางกายเป็น แรงจูงใจให้เข้ากลุ่มก้อนได้ง่าย เป็นที่ยอมรับของสังคม และดึงดูดใจเพศตรงข้าม (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2517: 89)

ส่วนสมาคมการศึกษาแห่งชาติ สหรัฐอเมริกาได้ค้นคว้ารวบรวมความต้องการของวัยรุ่น ไว้ 10 ประการ คือ ต้องการ

1. ปรับปรุงสมรรถภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อจะได้มีส่วนในการผลิตเครื่อง อุปโภค บริโภค

2. มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์

3. เข้าใจความสำคัญของครอบครัว

4. เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

5. เป็นผู้มีอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้

6. เข้าใจระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวัน

7. มีความซาบซึ้งในรสแห่งวรรณคดี ดนตรี ศิลปะ และธรรมชาติ

8. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

9. มีความเคารพนับถือคนอื่น ดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับคนอื่นได้
10. คิดและแสดงความคิดอย่างมีเหตุผลและชัดเจน รวมทั้งศึกษาหาความรู้จากการอ่าน การฟังอย่างเข้าใจด้วย

(National Association of the United States, Educational Policies Commission, 944: 225) (อ้างใน พรนิภา กัณฑรากร 2530: 42)

นอกจากนี้ นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงความต้องการของเด็ก และวัยรุ่นโดยทั่วไปได้ดังนี้

1. ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Achievement)
2. ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (Deference)
3. ต้องการการแสดงออก (Exhibition)
4. ต้องการพึ่งตนเอง (Autonomy)
5. ต้องการไมตรีสัมพันธ์ (Affiliation)
6. ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น (Nurturance)
7. ต้องการการเปลี่ยนแปลง (Change)
8. ต้องการคบเพื่อนต่างเพศ (Heterosexuality)

(ประดับ เรืองมาลัย 2519: 56)

ธวัชชัย ชัยจริยาภากุล (2513: 97-98) ได้ศึกษาแรงจูงใจหรืออิทธิพลที่ทำให้ นักเรียนเลือกเรียนสายวิชาสามัญและสายอาชีพคือ เกียรติยศชื่อเสียง ลักษณะของงาน ความก้าวหน้า ความถนัด ความสนใจ เหตุผลส่วนตัว รายได้ของครอบครัว มีเพียงส่วนน้อย ที่เลือก เรียนตามความจำเป็น

ประสงค์ บุญพรพงศ์ (2524: 57) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาของค้ประกอบในการเลือกแผน การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัย ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน พบว่าองค์ประกอบด้านเกียรติยศชื่อเสียงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกแผนการเรียนของนักเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่องค์ประกอบด้าน ความสนใจ เหตุผลส่วนตัว ด้านความจำเป็นด้านรายได้ และด้านบุคคล

ทั้งนักเรียน ผู้ปกครองและครู มีความเห็นต่อองค์ประกอบในการตัดสินใจเลือกแผนของนักเรียนไม่ต่างกัน

ยุทธ เดชคำรณ (2520: 13) ศึกษาภูมิหลังของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 พบว่า จุดประสงค์ของการเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนผู้ใหญ่ของนักศึกษาผู้ใหญ่เรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1. เพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้มากขึ้น สามารถใช้วุฒิบัตรเข้าศึกษาต่อหรือเลื่อนวิทยฐานะของคนให้สูงขึ้น เพราะมีอาชีพหลายอย่างที่กำหนดความรู้ของผู้ปฏิบัติงานว่า ถ้าหากเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นต้องมีวุฒิตามที่กำหนดไว้ หากไม่มีวุฒิที่ระบุไว้ไม่มีโอกาสเลื่อนตำแหน่ง
2. ต้องการมีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและสังคมของโลก
3. ต้องการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพให้ก้าวหน้า
4. เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ยกฐานะทางความรู้ สร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้เรียนเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในชุมชน
5. เพื่อหาความก้าวหน้าของชีวิตในอนาคต
6. ต้องการมีความรู้เท่าเทียมเพื่อน
7. เพื่อเตรียมหาอาชีพใหม่ดีกว่าเดิม

สังต์ อุทรานันท์ (2513: บทคัดย่อ) วิจัยสาเหตุการไม่ศึกษาต่อชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนไม่เข้าศึกษาต่อเนื่องจาก เด็กคิดว่าตัวเองสติปัญญาไม่ดี ไม่มีความกระตือรือร้น ในการเรียนมีอายุมาก

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2520 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2524: 41) พบว่าเหตุผลที่เด็กไม่ได้เรียนต่อมี 4 ประการเรียงตามลำดับคือ ไม่มีทุนเรียนต้องหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ไม่สนใจหรือคิดว่าไม่มีประโยชน์ที่จะเรียน และการคมนาคมไม่สะดวก

จากข้อมูลดังกล่าวแล้วสรุปเหตุผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน ออกเป็น 3 ด้าน คือ เหตุผลที่เกี่ยวกับความต้องการของตนเอง เช่น ต้องการอิสระ ต้องการพัฒนาตนเองด้านความรู้ทั่วไป ต้องการประสบการณ์ใหม่ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเห็นคุณค่าของตนเอง เหตุผลด้านสังคม เป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการยอมรับจากผู้อื่น เช่น ต้องการมีไมตรีสัมพันธ์ ต้องการเกียรติยศ ได้ร่วมงานกับบุคคลอื่น เหตุผลด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ต้องใช้ในการเรียน รวมถึงถึงการเรียนรู้และการประกอบอาชีพเพื่อรายได้สำหรับตนเองและครอบครัว

จากการสัมภาษณ์การศึกษาเรื่อง "พ่อแม่และเด็กไทย" (คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522: 14) พบว่า พ่อแม่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กได้เต็มที่หรือไม่ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของพ่อแม่เป็นส่วนสำคัญด้วย ดังนั้น พ่อแม่ที่มีเจตนาดีที่ดีต่อหลักสูตร แต่อาจมีอุปสรรคปัญหาในด้านฐานะทางเศรษฐกิจจึงมิได้ส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

รายได้ของบิดามารดาและความมั่นคงด้านการเงินของครอบครัว นับเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการศึกษาต่อของบุตร เพราะในการศึกษาต่อ ไม่ว่าจะในระดับใด ก็จำเป็นต้องใช้เงิน การส่งเสียบุตรให้ศึกษาต่อ จึงไม่เพียงแต่จะทำให้รายจ่ายของครอบครัวมากขึ้นเท่านั้น หากยังทำให้ครอบครัวต้องสูญเสียรายได้ที่พึงได้จากการทำงานทำของบุตรอีกด้วย มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของบิดามารดากับการศึกษาเอาไว้มากมายด้วยกัน ดังเช่น ศิริ วรศิริ (2513: 49) ได้สำรวจภาวะการศึกษาของประชากรในบริเวณบ่อนไก่ ตำบลลุมพินี อำเภอปทุมวัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ถ้าบิดามีรายได้สูง บุตรหลานก็ได้รับการศึกษาค่าไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นกคณ คุ่มประวัติ (2517: 70) ที่พบว่าครอบครัวที่มีฐานะดี ส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะยากจน และอัตราส่วนของความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาจะลดลงตามลำดับของระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และผลการศึกษาของ นกคณ คุ่มประวัติ ดังกล่าว เป็นไปในทำนองเดียวกันกับ พรารามาศ นนทยาธร (2520: 88) พบว่า รายได้ของบิดาและรายได้ของมารดา มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังทางการศึกษาของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับนัยสำคัญ .01 และ ผกาทิพย์ กระหม่อมทอง (2522: 66) พบว่า บิดามีฐานะยากจนจะมุ่งหวังให้นักเรียนเรียนเพียงชั้นประถมศึกษามากกว่าบิดาฐานะปานกลางและร่ำรวย

จากการสำรวจและศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุ ของการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต่ำ ของกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน 2530 : 3) เมื่อปีการศึกษา 2528 ผลออกมาสอดคล้องกัน คือ

1. ความยากจนของผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่สามารถส่งลูกหลานเรียนต่อได้ เพราะ ไม่มีเงินเสียค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือและค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องจ่ายในขณะกำลัง เรียนมัธยม

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลจากบ้าน เด็กต้องเดินทางไกล แม้จะมีโรงเรียน มัธยมศึกษาในระดับตำบลแล้วก็ตามก็ยังไม่เพียงพอ ในบางท้องที่ยังอยู่ห่างไกลจากบ้านมาก ผู้ปกครองยังเป็นห่วง และไม่ประสงค์ให้บุตรหลานของตนโดยเฉพาะเด็กหญิงต้องห้อยโหนขึ้นรถ ประจำทาง

3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานอยู่ช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ เพราะ เห็นว่าเป็นเด็กที่โตเพียงพอแก่การใช้งานได้แล้ว

4. ผู้ปกครองบางกลุ่มมีความเห็นและค่านิยมว่า ถ้าลงทุนให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แล้วเด็กจะสามารถเข้ารับราชการ หรือรับจ้างในหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชนได้ สภาพปัจจุบัน การเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีข้อจำกัด ซึ่งสวนทางกับความมุ่งหวังของผู้ปกครอง อีกจำนวนไม่น้อยเห็นว่าการศึกษาคือไม่ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาสภาพ เศรษฐกิจของครอบครัว จากพฤติกรรมของเด็กบางกลุ่มทำให้ผู้ปกครองเห็นว่าเด็กที่ไม่ได้เรียนใช้ทำงานได้ เมื่อส่งเสียให้ เรียนต่อแล้วมักไม่สนใจงานเหล่านั้น เหตุดังนี้จึงทำให้ผู้ปกครองไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อใน ระดับมัธยมศึกษา

5. ผู้ปกครองเข้าใจว่าเป็นผลจากการเรียนต่อมัธยมศึกษาคือ สาเหตุสำคัญให้ เยาวชนทิ้งถิ่นฐานบ้านช่อง เรือกว่น ไร่มาเข้ามาเมืองใหญ่ เพื่อเลือกหางานอื่นที่เห็นว่าตรงกับ ความรู้ความสามารถที่ได้เล่าเรียนมา เมื่อหางานไม่ได้ก็กลายเป็นคนว่างงานซึ่งเป็นปัญหาที่น่า ห่วงใย

กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา (2531: 13) ศึกษาสาเหตุที่ผู้ปกครองส่งนักเรียนเข้าศึกษาต่อในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2529 พบว่าสาเหตุที่สำคัญเรียงตามลำดับ ดังนี้ ผู้ปกครองเห็นคุณค่าของการศึกษา ไม่ต้องการให้ทำงานลำบาก เช่น ผู้ปกครอง ต้องการให้มีอาชีพที่ดีกว่าผู้ปกครอง ต้องการให้รับราชการ โรงเรียนมัธยมศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะอายุน้อย เรียนตามที่ครูประถมศึกษาแนะนำ บุตรของญาติที่น้องส่วนใหญ่เรียนต่อ

ถวิล มาตรเยี่ยม (2528: 83) ได้ศึกษารวบรวมเรื่องการวิเคราะห์ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท เขตการศึกษา 11 พบว่า สถานภาพส่วนตัวของนักเรียน และสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลสำคัญในการเข้าเรียนต่อและไม่เข้าเรียนต่อ ความต้องการของบิดาหรือผู้ปกครองในการให้นักเรียนศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา เป็นเหตุผลสำคัญที่สุด เหตุผลรองลงมาคือ ความต้องการของตัวนักเรียนเองในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

มานะ หาแบ่ง (2530: 133) ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา : ศึกษากรณีสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี พบว่า เหตุผลการไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาเป็นเพราะ ฐานะยากจน เรียนไม่เก่ง ผู้ปกครองไม่ให้เรียน ตนเองไม่ต้องการศึกษาเล่าเรียน

ดอนเนล ลินดา บลิสเซท (Dennell Linda Blisset 1978: 1212) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเลือกโครงการการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพและอาชีพที่จะทำของนักเรียนชั้นปีที่ 12 ของโรงเรียนในรัฐมิสซิสซิปปี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน ผลการวิจัยพบว่าบิดามารดา ผู้ปกครองเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจของนักเรียน

จากข้อมูลต่าง ๆ สรุปได้ว่านอกจากความต้องการของตัวนักเรียนเป็นแรงผลักดันให้ศึกษาต่อแล้วผู้ปกครองก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญด้วย เพราะความสำคัญของผู้ปกครองมีตั้งแต่เริ่มอบรมเลี้ยงดูไปจนถึงให้การศึกษาแก่นักเรียน (Robert 1967: 149) การที่ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อสรุปเป็นเหตุผล 3 ประการคือ ความต้องการของผู้ปกครอง หมายถึง ความภูมิใจต่อบุตร ความรู้สึกห่วงใย ความปรารถนาดี ที่สนใจต่อการศึกษาเล่าเรียน

ความต้องการด้านสังคม เบท (Brites) นักสังคมวิทยา กล่าวว่า (อ้างใน สุมณา นาคพงษ์ 2525 : 29) มนุษย์ที่อยู่ในสังคมจะต้องตัดสินใจและปฏิบัติเรื่องใดยอมให้สอดคล้อง กับบรรทัดฐานของสังคมนั้น ในบางกรณีบุคคลอาจตัดสินใจโดยต้องการที่จะสร้างความพอใจให้ผู้อื่น หรือปฏิบัติตามที่ผู้อื่นคาดหวังไว้ เพื่อการได้รับการยอมรับกับทฤษฎีของมาสโลว์ข้อที่ 3 ในการวิจัยครั้งนี้ ความต้องการด้านสังคมหมายถึง การที่ผู้ปกครองสนับสนุนในการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน เนื่องจากต้องการได้รับการยอมรับ เช่นต้องการให้เรียนเหมือนผู้อื่น เกรงใจผู้ที่ชักชวนมาเรียน เหตุผลสุดท้ายคือ เหตุผลด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องใช้จ่ายในการเรียน ตลอดจนการได้ฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ครอบครัว

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทียมจันทร์ จาคุกัญญาประทีป (2523 : 73) ได้วิจัยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการได้เข้าศึกษาต่อของนักเรียนคือ การจบชั้นป. 6 จากโรงเรียนราษฎร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความต้องการที่จะศึกษาต่อ องค์ประกอบด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัว การที่บิดาประกอบอาชีพรับราชการ ธุรกิจ บิดามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป บิดามีรายได้มากกว่า 2,000 บาท ขึ้นไป จำนวนพี่น้อง ภูมิลำเนาในเขตเมือง และความต้องการของบิดามารดา

ชูเพ็ญศรี วงศ์พุดธา (2513 : 75) ได้วิจัยปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยในชนบทเลือกทำงานหรือศึกษาต่อหลังจากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อของเด็กวัยรุ่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับฐานะของครอบครัวและอาชีพของบิดา มีความสำคัญอย่างสูงต่อโอกาสในการที่บุตรจะได้ศึกษาต่อ บุตรในกลุ่มครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและบิดามีอาชีพเกษตรกรรม จำนวนร้อยละ ของบุตรที่ศึกษาต่อมีน้อยกว่ากลุ่มอื่น ปัจจัยทางด้านประชากรเกี่ยวกับขนาดครอบครัว พบว่า บุตรที่มาจากครอบครัวเล็กมีโอกาสได้ศึกษาต่อมากกว่าบุตรที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ การเป็นบุตรคนเดียวหรือบุตรคนสุดท้อง มีโอกาสศึกษาต่อสูงกว่าบุตรคนโตและคนกลาง และบุตรของบิดาที่มีประสบการณ์ย้ายถิ่นบ่อยครั้ง โอกาสในการศึกษาต่อของบุตรมีมากกว่าของบิดาที่ไม่เคยย้ายถิ่น ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อของเด็กวัยรุ่นได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา บิดามารดาที่จบการศึกษาสูงจะมีจำนวนร้อยละ

ของบุตรที่ศึกษาต่อสูง การติดต่อกับโลกภายนอกอันได้แก่การท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ การไปตลาดในตัวเมือง ฯลฯ พบว่า บิดาที่มีประสมการณ์ในเรื่องเหล่านี้มาก จำนวนร้อยละของบุตรที่เรียนต่อจากการศึกษาภาคบังคับ จะสูงกว่าบุตรของบิดาที่มีประสมการณ์ทางด้านนี้น้อย สำหรับระยะทางจากหมู่บ้านถึงย่านชุมชนพบว่า มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของบุตร กล่าวคือ บุตรที่อยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลจากย่านชุมชน มีโอกาสศึกษาต่อน้อยกว่าบุตรที่อยู่ใกล้ย่านชุมชนหรือในตลาด บัณฑิตทางด้านจิตวิทยาและบัณฑิตอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ ลักษณะของผู้ที่เป็นใหญ่ภายในบ้านบิดาที่เป็นผู้ตัดสินใจ เด็ดขาดในการพิจารณาการศึกษาของบุตรจะมีจำนวนร้อยละของบุตรที่ศึกษาต่อสูงกว่าครอบครัวที่บิดามารดาพิจารณาตัดสินใจร่วมกันและสูงกว่าครอบครัวที่มารดาเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเพียงคนเดียว นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาต่อของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ การรับสื่อสารต่าง ๆ ของบิดา เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ และทัศนคติเกี่ยวกับความ เชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติของบิดา เป็นต้น

สุภางค์ จันทวานิช (2523: บทคัดย่อ) ได้วิจัยโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ประชากรคือ นักเรียนชายและหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนทุกประเภท ปีการศึกษา 2517 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนทุกประเภท ปีการศึกษา 2518 ทั้ง 71 จังหวัด สุ่มตัวอย่างชนิดตามชั้นเป็น 4 ตอน ได้กลุ่มตัวอย่างประชากร 767 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และเรียงความ และแบบสำรวจทั่วไป พบว่า นักเรียนจะมีโอกาสในการศึกษาต่อมากถ้าจังหวัดมีลักษณะดังนี้ สัดส่วนครูวุฒิ ป.กศ.สูง ต่อครูประถมทั้งหมดมีค่าสูง อัตราร้อยละของการเข้าที่ดินในจังหวัดมีค่าต่ำ และงบประมาณหมวดการศึกษามีจำนวนสูง และจากการศึกษาเฉพาะกรณีของความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดลำปาง ขอนแก่น และสมุทรสงคราม พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับโอกาสการศึกษาของ ทั้ง 3 จังหวัด 16 ตัวแปร คือ องค์ประกอบของครอบครัว ได้แก่ อาชีพที่บิดามารดาคาดหวังการสนับสนุนของบิดามารดา ทัศนคติเกี่ยวกับผลการเรียนของลูก อาชีพของบิดา จำนวนมีการศึกษาของพี่ ๆ องค์ประกอบของตัวเอง ได้แก่ อาชีพที่อยากทำในอนาคต ทัศนคติเกี่ยวกับผลการเรียนของตัวเอง การไม่มีบุคคลยึดถือ การเรียนวิชาสังคมได้ดี เพศ จำนวนเพื่อนสนิท การฟังวิทยุ ผลการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และองค์ประกอบทางโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด อัตราส่วนครู ต่อนักเรียน และการมีห้องสมุดประชาชนอยู่ใกล้

สมพงษ์ มั่นระวัง (2513 : 161) ได้วิจัยการศึกษาแนวโน้มในการเลือกเรียนต่อสายสามัญและสายอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนจำนวน 589 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 475 คน ผลการรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,064 คน ผลการวิจัยพบว่าเหตุผลที่นักเรียนใช้ในการพิจารณาเลือกเรียนต่อ คือ โอกาสในการหารายได้ และความเหมาะสมกับสติปัญญาของตนเอง ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการเรียนต่อของนักเรียนมากกว่าครู นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพทำไร่ ทำนา หรือทำสวน ส่วนใหญ่จะเลือกเรียนต่อสายอาชีพมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองค้าขาย รับราชการ และเหตุผลที่ผู้ปกครองมุ่งหวังให้นักเรียนเรียนต่อคือโอกาสในความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะเลือกเรียนสายอาชีพมากกว่าสายสามัญ

กฤษณา วงษาสันต์ (2524 : 30) ได้วิจัยปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโปรแกรมการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 220 คน ผลการวิจัยพบว่าอาชีพและระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการเลือกโปรแกรมการเรียนของนักเรียนฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลต่อการเลือกโปรแกรมการเรียนของนักเรียนด้วย นักเรียนเลือกโปรแกรมการเรียนด้วยตนเองมากที่สุด

วราภรณ์ อ่อนละม้าย (2530 : 1109) ได้วิจัยเหตุผลในการศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของนักเรียนไทยมุสลิม กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครเลือกศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลเพราะความสนใจและความถนัดมากที่สุด คือ ต้องการมีความรู้ในสาขาวิชาที่กำลังศึกษาอย่างกว้างขวาง นักเรียนไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานครเลือกศึกษาในโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามเพราะเหตุผลด้านศาสนา-ประเพณีมากที่สุด

Morstain และ Smart อังโน อนันต์ พงษ์สัตยา (2528 : 26) ได้วิจัยเหตุผลในการเข้าเรียน โดยให้นักศึกษาผู้ใหญ่ จำนวน 126 คน ที่เข้าเรียนภาคนอกเวลาปกติตอบแบบสอบถาม Education Partictpation Scale ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลสำหรับการเข้าเรียนหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา จำนวน 48 เหตุผล ผลการศึกษา พบว่า มีเหตุผลสำคัญ

5 ประการด้วยกันที่ทำให้ผู้ใหญ่เหล่านั้นมาเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษา คือ พวกที่ไม่มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการมาเรียนมีจำนวนมากว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง พวกที่มาเรียนด้วยเหตุผลที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือมีความสนใจอาชีพในอนาคต คิด เป็นร้อยละ 25 พวกที่มาเรียนด้วยเหตุผลที่จะนำความรู้ไปใช้สร้างสรรค์หรือปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ในสังคมและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 9 พวกหนึ่งต้องการหลบหนีชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อและเพื่อเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขา คิดเป็นร้อยละ 9 และอีกพวกหนึ่งเป็นผู้แสวงหาการหลบหนีจากชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อหน่ายโดยการทำให้สติปัญญาของเขาว่างขวางขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6

สรุปกรอบความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วพบว่าส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการ เข้าศึกษาต่อของนักเรียน เกิดจากความต้องการของตัวผู้เรียน เองและความต้องการของผู้ปกครองซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้การศึกษาแก่บุตร ความต้องการได้แก่ ความต้องการความรู้ ต้องการมีเกียรติ เป็นที่ยอมรับ ความสนใจทัศนคติ ความต้องการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรสนใจศึกษา เพื่อประโยชน์ในการจัดบริการให้ตรงตามความต้องการของผู้รับบริการอันเป็นปรัชญาของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษา เหตุผลเกี่ยวกับการ เข้าศึกษาต่อของนักเรียนในด้าน ความต้องการส่วนตัวของนักเรียน เช่นต้องการความเป็นอิสระ ต้องการพัฒนาตนเอง ด้านสังคม เช่น ความต้องการมีมิตรสัมพันธ์ ได้ร่วมงานกับผู้อื่น และได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลของผู้ปกครอง ในด้านความต้องการส่วนตัว เช่น ความรู้สึกเป็นห่วงใยต่อนักเรียน ทัศนคติต่อการศึกษา ด้านสังคม เช่น ต้องการได้รับการยอมรับโดยให้บุตรหลานเรียนตามผู้อื่น

นอกจากความต้องการแล้วพบว่า เหตุผลด้าน เศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญเพราะในการ เข้าศึกษาต่อต้องอาศัยทุนทรัพย์โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เด็กส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาต่อเพราะความยากจน ซึ่งโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาสำคัญคือความยากจนนั่นเอง จึงควรศึกษาเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เพื่อจะได้ทราบว่าโครงการสามารถจัดได้ตรงตามความต้องการและแก้ไขปัญหาในด้านนี้หรือไม่

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เข้าศึกษาต่อที่กล่าวมาแล้วพบว่ายังไม่มีผู้ใดศึกษา เกี่ยวกับความต้องการและเหตุผลด้านเศรษฐกิจโดยละเอียด ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาเหตุผล 3 ด้านพร้อมกันคือ ความต้องการส่วนตัว ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ